– JO –

Chefsjustitieombudsmannen
Cecilia Nordenfelt

Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten och häktet Saltvik, den 14-16 februari 2012

Närvarande från Riksdagens ombudsmannaexpedition: chefsjustitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt (den 15-16 februari 2012), byråchefen Jörgen Buhre, föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig) och Anna Sollerborn.

Den 14 februari 2012

ChefsJO:s medarbetare togs emot av tf. kriminalvårdschefen AA, klienthandläggaren BB (säkerhetsenheten) och kriminalvårdsinspektören DD (häktet).

AA och hans medarbetare redogjorde kort för verksamheten vid anstalten och häktet, varvid framkom bl.a. följande.

Häktet togs i drift i maj 2010, anstalten i september – oktober 2010 och säkerhetsenheten i december 2010. Det förekommer fortfarande vissa inkörningsproblem, men eftersom man dragit lärdom av erfarenheterna från uppstarten av anstalten Salberga har de allvarligaste problemen kunnat undvikas. Bidragande orsaker har också varit att tillståndsenheten har gjort ett mycket bra arbete och att erfaren personal har kunnat anställas. Anstalten är, med undantag för säkerhetsenheten, för närvarande i princip fullbelagd. Sysselsättningsnivån i anstalten är för låg, och det kan på sikt utgöra ett säkerhetsproblem.

Häktet har både manliga och kvinnliga intagna. Häktet bedriver inte någon brottsofferslussverksamhet i egentlig mening. Om en intagen ansöker om besöks- eller telefontillstånd görs en kontroll av att det inte rör sig om ett direkt brottsoffer i den pågående förundersökningen eller att det finns ett kontaktförbud i förhållande till den potentiella kontaktpersonen. Om det rör sig om en intagen som tidigare är dömd bedömer häktet lämpligheten i kontakten även mot bakgrund av tidigare domar. Om det finns hinder mot kontakt med den person ansökan avser kan häktet låta omvärldskontakten ske via den person som utreder den aktuella brottsmiss-

tanken.

Jörgen Buhre redogjorde för det arbete den s.k. NPM-enheten vid Riksdagens ombudsmän bedriver.

Granskning av handlingar

JO:s tjänstemän granskade handlingar (förutom handlingar avseende intagna på säkerhetsenheten). Granskningen, som pågick hela eftermiddagen, omfattade stickprov av följande handlingar.

Anstalten: protokoll över avskildhetsplaceringar och protokoll i ”misskötsamhets-ärenden” avseende 2011 och 2012.

Häktet: Handlingar från 2011 och 2012 avseende brev och telefonsamtal för intagna med restriktioner samt beslut om samsittning. Aktuella uppgifter om s.k. verkställighetsfall framgår av den handling som ingavs av DD, aktbilaga 4.

Den 15 februari 2012

Gemensam inledning

Dagen inleddes med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot av AA och BB. AA redogjorde ytterligare för organisationen och verksamheten i anstalten och häktet, varvid bl.a. följande framkom.

Häktet, vars upptagningsområde är Västernorrlands län, har sammanlagt 57 platser fördelade på en restriktionsavdelning och en gemensamhetsavdelning. Hus 5, dvs. normalavdelningarna, i anstalten omfattar 64 platser fördelade på fyra våningsplan. Hus 6, dvs. sexualbrottsavdelningarna, har 40 platser fördelade på fyra block om vardera 10 platser. Säkerhetsenheten har 24 platser fördelade på fyra avdelningar och utöver det en avskildhetsavdelning. För närvarande är endast 14 av säkerhetsenhetens platser belagda, varav en intagen är avskildhetsplacerad på egen begäran. Utgångspunkten är att de klienter som är placerade på säkerhetsplats har bevakade besök och avlyssnade samtal, men vissa av dessa klienter har lättnader i form av obevakade besök och oavlyssnade samtal. Några av de intagna på säkerhetsenheten är klienter som av olika skäl har bedömts ha särskilt stort behov av skydd.

Verksamhetsområdets totala personalstyrka uppgår till omkring 200 personer. Verksamheten är uppdelad i sju områden med en ansvarig kriminalvårdsinspektör för varje område. Ansvarsområdena/verksamheterna är följande.

Sexualbrottsavdelningen: Tvätteri och förpackning av plåster.

Normalavdelningen: Mekanisk verkstad i form av träindustri.

Häktet: Gemensamhets- och restriktionsavdelning.

Service och program: Kansli, personal, psykolog, programverksamhet, kök, sjukvård, skola, bibliotek, kiosk, NAV-verksamhet (NAV= nämnden för andlig verksamhet; JO:s anm.) och besöksgrupper.

Inre säkerhet: Observationsavdelning, resursgrupp (dvs. personal som kan användas som extra resurs inom hela verksamhetsområdet), inskrivning, besöksverksamhet och tillståndsenhet.

Yttre säkerhet: Vakthavande befäl, bevakningscentral, inpasseringskontroll, tekniker, IT/fastighet, hundpatruller, gods/logistik och förrådsverksamhet.

Säkerhetsenheten: Samtliga avdelningar i säkerhetsenheten samt sysselsättning för intagna i säkerhetsenheten och häktet.

Som tidigare berörts har anstalten för lite sysselsättning åt de intagna. Sysselsättningsnivån ligger för närvarande på 60 %, men bör komma upp till 85 %. Anstalten arbetar hårt med att försöka få lämpliga uppdrag som är meningsfulla. Häktet har viss sysselsättning.

Avskildhetsplaceringarna är inte särskilt långa och det är inte vanligt med avskildheter på egen begäran. Vissa intagna vill dock gärna vara kvar på avskildhetsavdelningen, eftersom de uppfattar att verksamheten där är mer strukturerad. Det förekommer att intagna ansöker om att få bli förflyttade till anstalten Tidaholms s.k. ro-avdelning. Anstalten bedriver brottsofferslussverksamhet beträffande intagna på sexualbrottsavdelningen.

Om en intagen har behov av att träffa psykolog måste denne först träffa en psykiatriker som, om det bedöms nödvändigt, remitterar till psykolog. Verksamhetsområdet har två heltidsanställda psykologer, men en av dem är för närvarande sjukskriven. Den andra arbetar i princip heltid med programverksamheten ROS (relation och samlevnad; JO:s anm.). Skälet till det är att anstalten är skyldig att tillhandahålla ROS-programmet, och programmet kräver att en psykolog deltar. Tyvärr är behovet av psykologkontakt större än resurserna (beträffande denna fråga, jfr även JO:s ärenden med dnr 383-2012 och 385-2012). Verksamhetsområdet förfogar över fyra sjuksköterskor (fördelade på 3,5 heltidstjänster) och en konsulttandläkare som arbetar i anstalten/häktet varje onsdag. Utöver det finns naturligtvis möjlighet till akut behandling inom den ”öppna” tandvården. Intagna i anstalten och häktet har också möjlighet att besöka en frisör som kommer till anstalten/ häktet då tillräckligt många har anmält intresse.

Anstalten har två besökslägenheter som kan nyttjas dels under dagtid måndag – söndag, dels för övernattning måndag – lördag.

Det noterades att ingen personalföreträdare hade anmält intresse för att samtala med chefsJO.

Rundvandring i anstalten

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i anstaltens lokaler av BB. Under rundvandringen framkom bl.a. följande.

Tandläkarmottagningen är fullutrustad, och med undantag för käkkirurgiska ingrepp och implantat utför tandläkaren alla slags behandlingar. Om en intagen vill komma i kontakt med tandläkaren får han eller hon fylla i en s.k. tandläkarlapp som avdelningspersonalen lägger i tandläkarens brevlåda.

På säkerhetsenheten togs chefsJO och hennes medarbetare emot av tf. kriminalvårdsinspektören CC. Frågan om kameraövervakning diskuterades, varvid framkom följande. Rummen för urinprovstagning har utrustning för kameraövervakning, men kameran har ända sedan uppstarten varit övertäckt. När det gäller rummen på avskildhetsavdelningen är utgångspunkten att kameraövervakning sker. Övervakningen följs i realtid endast om det föreligger ett verkligt behov av att göra detta. Om det inte finns behov av kameraövervakning får den intagne själv möjlighet att täcka över kameran. Granskning av inspelat material sker i efterhand

om det har inträffat någon incident, och i dessa fall fattas ett formellt beslut om att inspelningen ska granskas.

Beslut angående innehav av personliga tillhörigheter fattas av antingen säkerhetsenheten eller tillståndsenheten, beroende på vilket slags innehav det rör sig om. För närvarande är en av enhetens intagna avskildhetsplacerad på egen begäran. Hans rum på avskildhetsavdelningen har säng och skrivbord och har även extrautrustats med tv. I samband med urinprovstagning får intagna använda morgonrock, och för den som önskar finns rena morgonrockar att få.

Granskning av handlingar (säkerhetsenheten)

ChefsJO och hennes medarbetare granskade handlingar beträffande intagna på säkerhetsenheten. Granskningen omfattade stickprov avseende protokoll över avskildhetsplaceringar och protokoll i ”misskötsamhetsärenden” avseende 2011 och 2012.

Samtal med intagna i anstalten (förutom hus 6, sexualbrottsavdelningar)

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med förtroenderådet i hus 5, intagna i avdelning A2 i hus 5, intagna i avdelning A i säkerhetsenheten samt ett antal enskilda intagna som hade anmält intresse för det. Vid samtalen framkom bl.a. följande.

Hus 5 (normalavdelningar)

Förtroenderådet (representanter för avdelning A1, B, C och D)

En del av personalen är aggressiv mot vissa intagna och larmar ofta i onödan. Den information som ges till intagna är i många avseende bristfällig, och det drabbar framförallt förstagångsdömda och intagna som inte behärskar svenska språket. Som exempel nämndes att intagna, i samband med delgivning av domar och beslut, inte får en kopia av handlingen. Den information som ges är att den intagne kan begära att få inneha domen eller att få sitta i ett särskilt rum och läsa den, bl.a. för att kunna skriva ett överklagande. Denna information lämnas dock inte till alla intagna. Handläggningstiden i de flesta ärenden är för lång. Som exempel nämndes att det kan dröja så lång tid innan en intagen får tillgång till en dom eller ett beslut att tiden för att överklaga hinner löpa ut. Som ett annat exempel nämndes att en intagen, när han ankom till anstalten för 2 månader sedan, ansökte om att få upp vissa saker ur förrådet till sitt bostadsrum. Han har ännu inte fått sina saker, utan endast fått veta att det är ”på gång”. Det framfördes även klagomål angående att det ofta tar 3 – 4 veckor för anstalten att handlägga ärenden rörande besöks- och telefontillstånd. Vidare tar det ibland 2,5 vecka att få ett tidigare godkänt telefontillstånd överfört. Orsaken till att många saker inte fungerar är sannolikt att stor del av personalen är ny och saknar erfarenhet.

Intagna i avdelning A2

En av de intagna redogjorde för ett flertal klagomål som är föremål för handläggning i JO:s ärenden med dnr 4239-2011, 389-2012, 390-2012 och 1080-2012. Samme intagne klagade på att det inte finns tillgång till någon avdelningsdator. De intagna klagade på att de blir inlåsta redan kl. 18.45 och att upplåsning sker tidigast kl. 7.05. Vidare klagade de över bristen på sysselsättning, särskilt med tanke på att de inte kan ges möjlighet att vara i idrottshallen och bastun. De var missnöjda med att möjligheten till bakning har upphört, och gjorde gällande att detta utgör kollektiv bestraffning på grund av att intagna på en annan avdelning

har försökt tillverka alkohol. De uppgav att anstalten fortsättningsvis inte kommer att sköta intagnas pakethantering, och att det i sin tur tydligen beror på att banken inte längre har kontanthantering. De har dock inte fått något besked om hur anstalten kommer att lösa denna fråga. Vidare klagade de på att anstalten underlåter att registrera vissa framställningar i KLAS (Kriminalvårdens klientadministrativa system, JO:s anm.) och att framställningar ofta försvinner. De får inte heller kopior på framställningar som lämnas in. De väckte också frågan om det går att överklaga ett förhandsbesked, t.ex. i en innehavsfråga.

Enskilda intagna

En intagen klagade på långa handläggningstider och gav som exempel att det hade tagit tre veckor att handlägga hans begäran om att få del av ett protokoll avseende en husrannsakan. Han klagade också på anstaltens hantering i samband med att hans sambo hade skickat ett tv-spel till honom. Han hade fått ett förhandsbesked om att han skulle få inneha det aktuella tv-spelet, och när han fick avin lämnade han den till personalen för uthämtning av paketet hos posten. Spelet blev dock aldrig uthämtat och till slut återsände posten det till avsändaren. Anstaltens bristande hantering har medfört att hans sambo, som nu på nytt har skickat spelet till honom, har drabbats av dubbla portokostnader. Vidare gjorde han gällande att löneutbetalningen borde ske varje vecka i stället för varannan, eftersom den nuvarande ordningen innebär att lönen ska räcka till tre kiosktillfällen. Han hade också vissa klagomål på maten, såsom att köttet ibland är rått och att det serveras potatis alldeles för ofta.

En annan intagen klagade på konsekvenserna av att det finns en teknisk spärr i INTIK-systemet, vilken medför att samtalet bryts om det uppstår bråk under detsamma. När han pratar med sina barn bryts samtalet om barnen blir lite livliga, och det medför både frustration och kostnader när han måste ringa upp på nytt. Han har tagit upp frågan med Kriminalvårdens huvudkontor, men fått beskedet att det inte går att göra något åt saken. Han gjorde vidare gällande att anstaltens träningsmöjligheter- och tider är för begränsade. Enligt hans uppfattning är personalen i anstalten mycket bra. Han uppgav också att han är nöjd med att han som svetsare får möjlighet att delta i anstaltens svetsutbildning och på så sätt hålla sina yrkeskunskaper uppdaterade.

En intagen klagade på att svenska och utländska intagna behandlas olika. Han var också missnöjd med att det är långa handläggningstider för att få tala med en kriminalvårdsinspektör eller en samordnare.

Säkerhetsenheten

Avdelning A

De intagna gav in ett underlag för samtalet, aktbilaga 5, och framförde muntligen merparten av de klagomål och synpunkter som framgår av den ingivna handlingen. Som exempel på långsam handläggning, vilket behandlas i ovan nämnda handling, nämndes att de intagna före jul 2011 begärde att få ta del av den tekniska beskrivningen för lamporna på avdelningen. Något besked i frågan har de emellertid ännu inte fått. Vidare begärde de för 10 månader sedan att få stolsitsar till stolarna i sysselsättningslokalen, men inte heller i denna fråga har de fått något besked. De ifrågasatte också varför personalen är tvungen att genomföra visitation tidigt på lördag och söndag morgon, trots att vissa intagna då vill sova. De klagade också på att anstaltens kiosksortiment är mycket sämre än i anstalten Kumla.

Avdelning D

En intagen visade upp två kuvert försedda med granskningsstämplar och klagade på att anstalten, i strid med gällande bestämmelser, granskar s.k. myndighetspost. Han har tidigare gjort en JO-anmälan rörande liknande händelser (jfr bl.a. dnr 3173-2011, JO:s anm.). Han klagade även på att det ibland dröjer flera dagar innan han får kopia av de beslut som delges honom (jfr beslut den 16 februari 2012 i JO:s ärende med dnr 437-2012, JO:s anm.).

Den 16 februari 2012

Rundvandring i häktet

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i häktet, huvudsakligen i restriktionsavdelningen, av DD. Under rundvandringen framkom bl.a. följande om häktets verksamhet.

Såväl gemensamhets- som restriktionsavdelningen har både kvinnliga och manliga intagna. Ungefär hälften av de intagna är inte svensktalande. Gemensamhetsavdelningen utgörs av två gemensamhetsgrupper, och man försöker placera intagna som talar samma språk i samma grupp. På häktet finns sammanlagt 5 rum med möjlighet till dubbelbeläggning. Restriktionsavdelningen har 25 bostadsrum, ett motionsrum och samtalsrum. Ett av samtalsrummen är något större och har en videokonferensanläggning som används i samband med omhäktningsförhandlingar. På avdelningen finns också ett rum med visst sysselsättningsmaterial i form av sällskapsspel, målarutrustning och visst monteringsarbete. Det finns också ett mottagningsrum för sjukvård där enklare sjukvårdsåtgärder kan vidtas. Avdelningen har en bokvagn och dessutom kommer en bibliotekarie till häktet en gång per vecka. Häktet har NAV-verksamhet och hade tidigare även besöksgrupper från Röda korset. Sistnämnda verksamhet har dock upphört p.g.a. rekryteringsproblem och bristande intresse från intagna. Intagna får bära privata kläder i häktet om de önskar, men eftersom tvättmöjligheterna för privata kläder är högst begränsade är det inte något som intagna uppmanas till. I samband med rättegång får intagna naturligtvis bära privata kläder, och om de har viss framförhållning kan de även få dem tvättade inför detta tillfälle. Om intagna försätts på fri fot kan häktet vara behjälpligt med att ordna och bekosta hemresan. Häktet har fått ny utrustning för kameraövervakning av restriktionsavdelningens rastgårdar och för att kunna styra dörrarna till rastgårdarna från häktets övervakningscentral. Den nya tekniska utrustningen gör att de intagna själva kan gå i trapphuset till promenadgårdarna. Ur ett säkerhetsperspektiv utgör detta en förbättring eftersom personalen slipper ensamarbete med att transportera intagna från avdelningen till rastgårdarna.

Intagna på restriktionsavdelningen har möjlighet att ringa inom INTIK-systemet (intagnas telefoni inom Kriminalvården, JO:s anm.) mellan kl. 8.00 – 16.30, och samtalen sker med hjälp av en bärbar telefon som kan tas in på bostadsrummet. Varje morgon skickas en lista runt där intagna som önskar ringa får anteckna sig. Varje telefontid är 30 minuter och man kan sätta upp sig på mer än en tid. Intagna har utöver dessa samtal möjlighet att ringa advokatsamtal. Besök av advokater sker i första hand på besöksavdelningen, och de flesta advokater bokar en tid i förväg. Det är möjligt att ta emot advokater på kvällstid, men sådana besök har knappt förekommit.

Varje morgon hålls ett möte där man går igenom förhållandena för varje intagen. Vid dessa möten diskuteras bl.a. möjligheterna till samsittning för intagna med restriktioner. För det fall häktet bedömer att samsittning skulle vara lämpligt kontaktas åklagaren per telefon med en förfrågan. Det förekommer för närvarande samsittning i häktet.

Restriktionsavdelningen är i princip alltid fullbelagd. Om restriktionerna för en häktad hävs placeras den intagne snarast möjligt på gemensamhetsavdelningen. Det förekommer att intagna som inte har restriktioner ändå placeras på restriktionsavdelningen. Så kan vara fallet om det finns en hotbild mot den intagne eller om han/hon är svår att inordna i gemenskap, och i dessa fall fattas ett särskilt beslut i saken. För det fall en intagen av något skäl inte heller kan vara placerad på restriktionsavdelningen kan placering i anstaltens avskildhetsavdelning bli aktuell. Det är då inte fråga om en avskildhetsplacering i egentlig mening, utan om en häktesplacering med lägre standard. I dessa fall kan det också bli fråga om att initiera en förflyttning av den intagne till ett annat häkte. Om det finns behov av att sekundbevaka en intagen kan denne placeras på anstaltens avskildhetsavdelning.

ChefsJO och hennes medarbetare visades därefter runt på häktets gemensamhetsavdelning. Under rundvandringen förevisades bl.a. den sysselsättning i form av förpackning av plåster och tillverkning av hundkoppel, spårlinor och fiskenät som intagna utför.

Samtal med intagna i häktet

ChefsJO och Anna Sollerborn samtalade med två intagna. En av dem, som uppgav att han även talade för många av sina medintagna, klagade på att handläggningen av olika ärenden ofta tar lång tid. Trots att häktet har fasta förrådsdagar, och trots god framförhållning från intagnas sida kan det t.ex. ibland ta två-tre veckor innan intagna får upp saker från förrådet. Det har för många andra intagna tagit lång tid att få redan godkända besöks- och telefontillstånd överförda. Han klagade också på att det ibland dröjer två–tre dagar innan s.k. systerlappar lämnas till sjukvården, och att det därefter kan dröja flera veckor innan intagna får träffa sjukvårdspersonal. Han uppgav också att det skriftliga informationsmaterial som intagna får vid ankomst saknar en hel del information. Vidare klagade han på att häktet har beslutat att intagna ska få röka maximalt tre cigaretter under promenaden. Han uppgav att personalen överlag är väldigt trevlig, men han gjorde samtidigt gällande att personalen på inskrivningsavdelningen har ett otrevligt och nitiskt bemötande. I samband med att han själv skulle skrivas in fick han klä av sig inför både manlig och kvinnlig personal. Personalen ansåg att han inte lyssnade på vad de sade och då blev han nedslagen och placerad i avskildhet.

ChefsJO och Anna Sollerborn pratade även med EE, skyddsombud på häktet, som även han ifrågasatte beslutet att begränsa det antal cigaretter intagna tillåts röka på promenaden. Han uppgav att det är en bra blandning av yngre och äldre i personalstyrkan och att han känner sig trygg med sina kollegor. Under förra året fanns det små möjligheter att få ta ut semester, men det – liksom arbetsschemat – fungerar nu bra.

Ytterligare samtal med intagna i anstaltens säkerhetsenhet

Jörgen Buhre och Moa Skerfving samtalade med två intagna i avdelning D. En av de intagna uppgav att personalen är bra och att han får den hjälp han behöver. Han var missnöjd med att de intagna endast erbjuds möjlighet att konditionsträna men ingen styrketräning. Han uttryckte vidare missnöje med kioskutbudet, som är betydligt mer begränsat än i exempelvis anstalten Kumla. Han var även missnöjd med att besökslägenheten inte får användas vid en anhörigs första besök i anstalten. Hans anhöriga har lång resväg och det är orimligt att de ska resa långt för ett besök som endast varar några timmar. Den andre intagne berättade att han för tre år sedan ansökt om att få verkställa sitt fängelsestraff i Holland men att han ännu inte fått något svar.

Fortsatt rundvandring i anstalten

ChefsJO:s och hennes medarbetares rundvandvandring i anstalten fortsatte. Under rundvandringen sammanträffade de med personal på avskildhetsavdelningen. Vid samtal med personalen framkom att avskildhetsavdelningen har 12 platser, varav 2 steril/tillsynsceller, 2 sterilceller, 1 cell för bältesläggning och 7 ”vanliga” avskildhetsrum. De sistnämnda rummen har inte toalett, men är i övrigt normalutrustade med bl.a. tv. För placering i bältescell krävs ett särskilt beslut. Det har än så länge inte uppstått platsbrist innebärande att sterilcellerna har behövt användas för intagna som inte bedöms ha behov av att vistas i sterilcell. Skulle den situationen uppstå har anstalten möjlighet att extrautrusta dessa rum.

ChefsJO och hennes medarbetare sammanträffade också med två av verksamhetsområdets sjuksköterskor. Vid samtal med dessa framkom att verksamhetsområdet har tillgång till somatisk läkare under förmiddagen på tisdagar och torsdagar samt till psykiatriker en heldag per vecka. Intagna som vill komma i kontakt med sjukvårdsmottagningen uppmanas att fylla i en s.k. systerlapp i stället för att muntligen framföra önskemål till avdelningspersonalen om att få komma i kontakt med sjukvårdspersonalen. Om intagna använder sig av systerlappar kan de vara säkra på att deras begäran dokumenteras av sjukvårdspersonalen. På vardagar hämtar sjukvårdspersonalen dagligen post på avdelningarna, men för att snabba upp processen uppmanas avdelningspersonalen att lämna ifyllda systerlappar direkt i brevlådan utanför sjukvårdsmottagningen. Om en intagen inte får träffa sjukvårdspersonal inom en vecka får de en kvittens på att begäran tagits emot.

Under rundvandringen sammanträffade chefsJO och hennes medarbetare med FF, som arbetar halvtid som klienthandläggare och halvtid som brottsofferslussutredare. Hon redogjorde för brottsofferslussverksamheten för intagna i anstaltens sexualbrottsavdelningar, och vid redogörelsen framgick bl.a. följande. I samband med ankomsten till anstalten informeras de intagna om att anstalten arbetar med brottsoffersluss, BOS, och vad det innebär. I samband med att en intagen ansöker om telefon- och/eller besökstillstånd lämnas ytterligare information om hur BOS-utredningen kommer att gå till. Den intagne får lämna sitt samtycke till att utredaren tar vissa kontakter i ärendet. Vid samtal med den person som den intagne vill ha kontakt med anger utredaren inte annat än att det pågår en BOS-utredning rörande den intagne, varefter den tilltänkta kontaktpersonen tillfrågas om han/hon lämnar sitt samtycke till den begärda kontakten. Utredaren dokumenterar att samtalet har genomförts och anger också något om innehållet i samtalet. Utredningen diskuteras vid ett kollegium med bl.a. tillståndsenheten. Innan ärendet avgörs får den intagne inte del av de uppgifter som har tillförts utredningen av någon annan än honom själv, och det beror på att någon instruktion om att så ska ske inte lämnats under BOS-utbildningen eller påtalats av de jurister hon har varit i kontakt med. Utredningen styrs av de faktorer som framgår av den s.k. brottsofferkartan, vilken ingavs, aktbilaga 6. Arbetet bedrivs med utgångspunkten att utredningen måste beakta inte bara direkta och indirekta brottsoffer utan även potentiella sådana, och det är oftast sistnämnda aspekt som intagna har särskilt svårt att acceptera. Hon är fullt medveten om att många intagna på olika sätt är missnöjda med anstaltens brottsoffersluss.

Samtal med intagna i anstalten, hus 6 (sexualbrottsavdelningar)

Chefs-JO och hennes medarbetare samtalade med förtroenderådet i hus 6 samt intagna i avdelning F1. Vid samtalen framkom bl.a. följande.

Förtroenderådet

Förtroenderådet gav in ett diskussionsunderlag, aktbilaga 7, och framförde muntligen de klagomål och synpunkter som framgår av den ingivna handlingen. Därutöver tillade de bl.a. att intagna borde få rotera på de befintliga sysselsättningsplatserna i stället för att, som det är nu, sättas upp på en kölista. I det sammanhanget anfördes också att intagna som inte är upptagna med arbete borde ges möjlighet till fysisk träning även under dagtid och att möjligheterna till fysisk träning måste bli bättre för alla intagna. Förtroenderådet klagade även på att intagna inte får träffa psykolog om de inte deltar i ROS eller IDAP (integrated domestic abuse programme, JO:s anm.), och det är ett problem eftersom det ibland kan dröja länge innan programverksamheten startar. Under samtalet framkom vidare att förtroenderådet har för avsikt att inkomma med en JO-anmälan mot framförallt kriminalvårdsinspektören GG och BOS-utredaren FF. Tyvärr har inte alla intagna vågat underteckna anmälan på grund av rädsla för repressalier.

Avdelning F1

De intagna framförde klagomål på anstaltens BOS-verksamhet, och anförde att utredningarna och besluten medför alldeles för stora ingrepp i såväl den intagnes som de anhörigas privatliv. En av de intagna framförde i det sammanhanget samma klagomål som är föremål för handläggning i JO:s ärende med dnr 5271-2011. De intagna var missnöjda med bristen på sysselsättning och på att personalen inte arbetar med någon planering för utslussning. Vidare framfördes klagomål angående att kontaktmännen är dåliga på att informera om olika saker, t.ex. att de ska ha semester. En intagen klagade på att anstalten hade granskat brev till honom från polisen, trots att det för granskning av myndighetspost krävs att anstalten misstänker att uppgift om avsändaren är oriktig.

Gemensam avslutande genomgång

Inspektionen avslutades med en genomgång med AA, BB, kriminalvårdsinspektören HH (hus 5), samordnarna JJ och KK (tillståndsenheten) och LL (häktet), kriminalvårdaren MM (hus 6), regionchefen NN samt regionjuristerna OO och PP.

ChefsJO inledde med att tacka för ett gott mottagande och övergick därefter till att redovisa vissa av de iakttagelser hon och hennes medarbetare hade gjort under inspektionen. Hon konstaterade därvid att anstaltens verksamhet är mycket differentierad, och frågade därvid om det finns några planer på rotation bland personalen. AA och NN uppgav att många befattningar i anstalten är mycket specialiserade, och den omständigheten försvårar såväl rekrytering som rotation av personal. Anstalten har dock tvingats mjuka upp vissa kompetenskrav, och det har i sin tur möjliggjort att arbetsrotation kan ske i större utsträckning. ChefsJO konstaterade vidare att ändringen av säkerhetsklassificeringen av kriminalvårdens anstalter kommer att leda till ett i säkerhetshänseende mer differentierat klientel. NN instämde i detta, och konstaterade också att anstalten nu i än högre grad måste utarbeta rutiner för regelbundna ledningsmöten för att där diskutera dessa frågor. ChefsJO anförde vidare att det pågår ett ärende (dnr 5271-2011) angående många frågor rörande anstaltens brottsoffersluss, och att hon i kommande beslut i det ärendet kommer att uttala sig närmare i saken. Hon framhöll dock redan nu att ett ärende som huvudregel inte får avgöras utan att den intagne har underrättats om en uppgift som tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och han fått tillfälle att yttra sig över den. Detta följer av 17 § förvaltningslagen (1986:223), men såvitt framkommit iakttar inte anstalten denna kommunikationsplikt.

Vad gäller de iakttagelser som gjorts vid granskningen av handlingar anförde chefsJO att det allmänna intrycket var gott, men att vissa brister hade uppmärksammats. När det gällde misskötsamhetsärendena kunde konstateras att handlägg-

ningstiderna i ovanligt många ärenden uppgick till 3,5 – 6 veckor. I något ärende noterades också att det hade dröjt 8 dagar innan den intagne delgavs beslutet. Vidare noterades att besluten i några ärenden innehöll hänvisning till fängelselagen (2010:610) och Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1. Eftersom de aktuella händelserna hade inträffat innan nämnda bestämmelser trädde i kraft, dvs. före den 1 april 2011, borde besluten rätteligen ha innehållit hänvisning till lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt och Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, KVFS 2009:4. Några misskötsamhetsärenden hade efter 4 veckors handläggning avskrivits med hänvisning till lång handläggningstid. Med tanke på att handläggningstiden i många andra ärenden överskred 4 veckor frågade Jörgen Buhre om anstalten har något riktmärke för vad som anses vara lång handläggningstid. PP uppgav i det sammanhanget att det inte finns någon norm, men att skyndsamhetskravet ständigt är i fokus. Beträffande ärendena rörande avskildhetsplaceringar fanns inte all dokumentation tillgänglig, och det var därför inte möjligt att kontrollera att t.ex. läkarbedömningar hade gjorts inom föreskriven tid. Efter viss efterforskning kunde emellertid två ärenden följas, och i det ena hade omprövning vid ett par tillfällen skett ett par dagar senare än vad som är föreskrivet. I något fall hade det dröjt två veckor innan den intagne underrättades om beslutet. I några av dessa ärenden saknades fullständig lagrumshänvisning.

ChefsJO uppmärksammade anstaltsledningen på att hon hade noterat att s.k. apodospåsar med uppgift om såväl läkemedlets namn som intagnas namn och personnummer kastas i papperskorgen utanför avdelning A2 i hus 5 (jfr JO:s ärende med dnr 389-2012).

ChefsJO redogjorde därefter för vissa av de frågor som hade tagits upp av intagna i anstalten och häktet. Ledningen för anstalten uppgav i samband med det bl.a. följande.

Hus 5 (normalavdelningar)

HH uppgav att det inte förekommer att personalen larmar i onödan, utan det är ytterst personalen som avgör om han eller hon upplever sig hotad. Sedan anstalten togs i bruk har det endast inträffat en incident med hot eller våld mot personal. Sedan i maj 2011 finns det på hus 5 en s.k. mottagningsavdelning där nyintagna ges en veckas introduktion. De intagna får då ett informationsmaterial och upplysning om att kontaktmannen kommer att ge detaljerad information. Intagna som delges domar eller beslut informeras om innehållet i desamma. Dess-utom lämnas information om att den intagne kan begära dels att få läsa handlingen i sitt bostadsrum under natten eller i ett särskilt rum, dels att få inneha den i sitt bostadsrum. Alla händelser och framställningar ska inte dokumenteras i KLAS. Om en intagen begär att få kopia av en framställning får han det. För det fall det rör sig om många kopior kan den intagne dock bli tvungen att betala för dessa. Att möjligheten till bakning har upphört utgör inte kollektiv bestraffning, utan möjligheten har upphört bl.a. av ekonomiska skäl.

När det gäller handläggningstiden för besöks- och telefontillstånd uppgav KK att den inte överstiger två veckor från det att samtyckesblankett inkommer i ärendet. Många intagna uppfattar dock att handläggningstiden börjar löpa redan när de skickar ut samtyckesblanketten, men tiden fram till dess att blanketten inkommer kan tillståndsenheten inte påverka. Om en intagen vill få ett telefontillstånd som godkänts i annan anstalt överfört får denne fylla i en särskild ansökningsblankett. Denna lämnas till tillståndsenheten, som registrerar ansökan i KLAS. Dessa ärenden och ärenden rörande ”nya” telefontillstånd behandlas därefter i den turordning som ansökningarna kommit in. Handläggningstiden i ärenden rörande överföring

av tidigare godkända tillstånd uppgår till 3–7 dagar. Efter att ha gjort en förnyad kontroll i misstanke- och belastningsregistren beträffande den tilltänkta kontaktpersonen omprövar tillståndsenheten det tidigare beslutet och meddelar ett nytt beslut. Vid bifall läggs det godkända telefonnumret därefter in i INTIK.

PP uppgav att frågor rörande besök, telefoni och innehav har varit särskilt prioriterade ända sedan anstalten och häktet togs i bruk. Regionkontoret gör uppföljningar av handläggningstiderna i olika slags ärenden, och regionens uppfattning är att handläggningstiderna generellt sett är korta.

När det gäller den intagne, vars tv-spel inte hade uthämtats, uppgav AA att anstaltspersonal åker till posten dagligen. Det inträffade är olyckligt, men han kan inte svara på vad som hänt i det aktuella fallet.

Det framkom att personalens språkkunskaper visserligen inte är så breda, men att det finns en lista över de språk personalen talar. Dessa språkkunskaper kommer väl till pass i vardagliga situationer, men i samband med t.ex. delgivning av domar och beslut anlitas tolk.

HH uppgav att anstalten inte har beslutat att upphöra med intagnas pakethantering, men eftersom banken har slutat med kontanthantering kommer det i sin tur att leda till problem när paketen ska lösas ut. ChefsJO frågade hur anstalten fortsättningsvis har för avsikt att lösa intagnas behov av kontanter för att t.ex. kunna lösa ut paket. HH och AA uppgav att den frågan ännu inte är löst.

Hus 6 (sexualbrottsavdelningar)

Beträffande sysselsättningsfrågan anförde AA och NN att bristen på sysselsättning är ett problem, och att de har förståelse för de intagnas missnöje. Det pågår dock ett arbete för att hitta meningsfulla uppdrag. När det gäller bristen på träningsredskap uppgav MM att kriminalvårdsinspektören GG har äskat medel för att kunna köpa in fler redskap. När det gäller klagomålen rörande bristande utslussningsplanering och frigivningsförberedelser uppgav MM att anstalten visserligen arbetar med dessa frågor, men att arbetet säkerligen kan förbättras. Eventuell avsaknad av utslussningsplanering kan dock även bero på att klienten har lång tid kvar att verkställa och att det därför inte är aktuellt med någon sådan planering. NN uppgav att anstalten gör få utredningar som ligger till grund för beslut angående utslussningsåtgärder, och att det sannolikt är en kvardröjande uppstartsproblematik.

Säkerhetsenheten

När det gäller klagomålen angående att besökslägenheten inte får användas vid en anhörigs första besök i anstalten uppgav AA att lägenheten överhuvudtaget inte får nyttjas av intagna på säkerhetsavdelningarna. Vid besöksplaneringen försöker man underlätta för den intagne och hans anhöriga genom att anpassa planeringen till tåg- och flygtider.

Inspektionen avslutades.

Med anledning av vad som framkommit om anstaltens handläggningsrutiner avseende överföring av tidigare godkända telefontillstånd låter chefsJO följande antecknas till protokollet.

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet för en annan än en närstående upphör att gälla om den intagne omplaceras till en an-

nan anstalt. Detsamma gäller ett sådant tillstånd för en närstående, om den intagne omplaceras till en anstalt i högre säkerhetsklass eller placeras i säkerhetsavdelning. Detta framgår av 7 kap. 30 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1, i dess lydelse fr.o.m. den 1 januari 2012.

Enligt min mening ska den intagne inte behöva ansöka om att få ett gällande telefontillstånd överfört vid förflyttning till anstalten. I stället bör anstalten så snart som möjligt ombesörja att aktuellt telefonnummer läggs in i INTIK-systemet. Detta förutsätter självfallet att det inte finns anledning att återkalla telefontillståndet.

Det antecknas att det som intagna i avdelning A i säkerhetsavdelningen anfört i det diskussionsunderlag som ingavs i samband med inspektionen (aktbilaga 5) inte föranleder någon åtgärd från min sida

Det antecknas att det som förtroenderådet i hus 6 anfört i det diskussionsunderlag som ingavs i samband med inspektionen (aktbilaga 7) inte föranleder någon åtgärd från min sida.

Frågan om verksamheten i anstaltens brottsoffersluss är aktuell i ett särskilt ärende (dnr 5271-2011) och föranleder därför inte något uttalande här.

Vid protokollet:

Anna Sollerborn

Justeras den 30 mars 2012

Cecilia Nordenfelt